

Scheiden
zonder
rechter

‘Het is erg gemakzuchtige wetgeving’

Het wetsvoorstel dat scheiden zonder rechter mogelijk moet maken, lijkt op een terugkeer naar de oude flits scheiding. Met een belangrijk verschil. Juridische bijstand is niet meer verplicht en daarmee is een belangrijk vangnet verdwenen. Wie wijst de scheidende echtelieden straks op de gevaren?

TEKST Peter Steeman | BEELD Roel Ottow

Minder rompslomp. Meer eigen verantwoordelijkheid. Dat zijn de belangrijkste kenmerken van het wetsvoorstel dat staatssecretaris Teeven naar de Tweede Kamer heeft gestuurd. Echtparen die het onderling eens zijn en geen minderjarige kinderen hebben, kunnen straks via de ambtenaar van de burgerlijke stand scheiden zonder tussenkomst van een rechter. Juridische bijstand is niet verplicht. Er moet alleen twee weken bedenktijd in acht worden genomen. Het is de vraag of de beoogde voordelen – eenvoudig, goedkoop en overzichtelijk – ook zo in de praktijk uitpakken.

De ambtenaar hoeft straks alleen maar te bepalen of het echtpaar achter de scheiding staat. Nagaan of de twee de boel verder goed afhandelen, hoeft hij niet.

TELEURSTELLEND

Arthur de Kok, echtscheidingsnotaris bij Kuhlmann Hulshof & De Kok in Borne, heeft geen goed woord over voor de plannen van de staatssecretaris. ‘Ik vind het teleurstellend. Je geeft op deze manier mensen een vrijheid die ze enorm in de problemen kan brengen. Wie vertelt ze dat het huis dat iemand voor zijn trouwen heeft gekocht na de scheiding in de gemeenschap valt? Of dat je afspraken moet maken over de verdeling van het tijdens

het huwelijk opgebouwde ouderdomspensioen? De ambtenaar van de burgerlijke stand vraagt niet verder. Als het nee-woord wordt uitgesproken, is het voor hem klaar. De wetgever heeft oog voor een maatschappelijke behoefte, maar gaat voorbij aan de risico’s. In ieder geval zijn ze van ondergeschikt belang voor mensen zonder minderjarige kinderen. Het is erg gemakzuchtige wetgeving.’

VRIJE KEUZE

Het scheiden zonder rechter is niet nieuw. De flits scheiding was tussen 2001 en 2009 in Nederland een vorm van echtscheiding waarbij het huwelijk eerst werd omgezet in een geregistreerd partnerschap, waarna de beëindiging van dat geregistreerd partnerschap werd ingeschreven bij de burgerlijke stand. Het grote verschil tussen de oude regeling en de nieuwe wet is het ontbreken van een convenant. Voor de flits scheiding

‘Je kunt beter een drempel op de inhoud leggen dan op de procedure’

moesten de goederenverdeling en eventuele overige afspraken ten aanzien van alimentatie en pensioenrechten worden opgesteld door een advocaat of notaris. De Kok: ‘Flitsscheidingen gaven hierdoor weinig juridische problemen. Nu is het een vrije keuze, maar als je geen afspraken maakt over het huis, je pensioen of de alimentatie werk je jezelf in de nesten. De notaris mag straks de rotzooi opruimen. Kan de notaris die voorlichtende rol van de ambtenaar overnemen? Ik zie daar weinig heil in. Veel meer dan een stapel brochures neerleggen bij de ambtenaar zal dat niet zijn. Het is de vraag of er nog veel animo is om naar de notaris te gaan als die verplichting er niet is. Ik denk het niet.’

PRINCIPIËLE BEZWAREN

In Nederland scheiden jaarlijks 34.000 echtparen. Geschat wordt dat 7.000 mensen jaarlijks gebruik zullen maken van de mogelijkheid om bij de burgerlijke stand te gaan scheiden. Paul Esser, kandidaat-notaris en mediator, verwacht niet dat hij in de praktijk

veel van de nieuwe wet zal merken. ‘Veel van mijn cliënten hebben kinderen en de *common sense* om het goed te regelen.’ Toch heeft hij principiële bezwaren tegen het wetsvoorstel. ‘Het is prijzenswaardig dat er gezocht wordt naar wegen om een scheiding goedkoper te maken, maar dan moet je wel de rechtszekerheid intact laten. Het is niet voor niets dat het passeren van een akte van levering bij de aankoop van een huis verplicht is. Zonder die verplichting heb je geen rechtszekerheid. Eenzelfde rechtszekerheid geeft een convenant bij een scheiding. Er is nog een ander argument. In een scheiding ontbreekt het aan balans. De ene partner, vaak is dat de vrouw, is het geredeneer van de man zat en gaat akkoord. Ze zet gewoon haar handtekening zonder te kijken. Als er een derde bij betrokken is, is dat misbruik redelijkerwijs uitgesloten.’

TOCHTIGE VILLA

‘Een tochtige villa waaraan steeds kleine reparaties worden uitgevoerd’, noemt de Amsterdamse legal mediator en oud-notaris Fred Schonewille de huidige echtscheidingswetgeving. ‘Het zijn steeds weer aparte wetsvoorstellen. Er worden eindeloos aspecten van echtscheidingswetgeving gewijzigd. Het is een heel autistisch proces’, verzucht hij. ‘De ene wetgever weet niet wat de andere doet.’ Als voormalig Kamerlid, hij zat van 2002 tot 2003 voor de LPF in de Tweede Kamer, heeft hij die dynamiek van dichtbij meegemaakt. ‘Ik heb kort na mijn Kamerlidmaatschap als deskundige meegewerkt aan de totstandkoming van het wetsvoorstel Luchtenveld dat de administratieve echtscheiding regelde. In dat voorstel zat wel de verplichting tot een juridische overeenkomst. Toenmalig Kamerlid Fred Teeven was het toen met ons eens. Hij diende – nadat het wetsvoorstel Luchtenveld door de Eerste Kamer was verworpen – een amendement in met dezelfde strekking. Minister Donner wilde er niet aan. Hij vond dat je scheiden niet te gemakkelijk moet maken. Dat ben ik met hem

eens, alleen ligt nu de nadruk verkeerd. Dat de rechter uit het proces wordt gehaald, is prima. Het rechterlijk oog ziet namelijk niets als het om een gemeenschappelijk verzoekschrift gaat, maar de focus lijkt nu vooral op snelheid te liggen. Bij scheiding gaat het om zorgvuldigheid. Je kunt beter een drempel op de inhoud leggen dan op de procedure.’

Schonewille heeft geen hoge verwachtingen van de voorlichtende rol die de ambtenaar van de burgerlijke stand straks vervult. ‘Een ambtenaar kan die taak niet uitvoeren. Hij moet dat ook doen als je gaat trouwen. Die voorlichting is een wassen neus. Bij mijn huwelijk las de ambtenaar Titel 6 van het Burgerlijk Wetboek integraal voor. Dat duurde wel een kwartier. Als je ze daarvoor opleidt, worden ze op zijn best halfbakken notarissen.’

NIET NIEUW

‘Een ambtenaar kan prima vooraf adviseren over de gevolgen van een scheiding’, verzekert Joep Schulten, bestuurslid van de Nederlandse Vereniging Voor Burgerzaken (NVVB). ‘Dat doet hij immers ook bij de huwelijksaangifte als mensen in ondertrouw gaan. Bij die gelegenheid gaat de ambtenaar in op de rechten en plichten. Ik kan mij de gefronste wenkbrauwen van notarissen voorstellen als je die voorlichtende rol bij de BABS legt, de buitengewoon ambtenaar van de burgerlijke stand. Die vervult een meer ceremoniële rol. Een voorlichtende rol is niet nieuw voor een ambtenaar van de burgerlijke stand. We voeren bijvoorbeeld ook de Rijkswet op het Nederlander-schap uit. Burgers die Nederlander willen worden, wijzen we daarin op erfrechtelijke consequenties. Dat een ambtenaar van de burgerlijke stand niet tot op detailniveau weet hoe alles in elkaar steekt, is geen bezwaar. Dat hoeft ook niet. Het gaat om voorlichting in algemene zin. Hij verwijst.’ ■